

Ανάπτυξη

*Εισαγωγή και
Θεωρίες Ανθρώπινης Ανάπτυξης*





Ανάπτυξη

- Αναφέρεται στο πώς αναπτύσσονται, προσαρμόζονται και αλλάζουν οι άνθρωποι στην πορεία της ζωής τους.
- Περιλαμβάνει ραγδαίες μεταμορφώσεις αλλά και εντυπωσιακή σταθερότητα στον τρόπο που φαίνονται, σκέφτονται και αντιδρούν οι άνθρωποι
- Από τη γέννηση ως το θάνατο ένα από τα πιο προφανή χαρακτηριστικά για τα ανθρώπινα όντα είναι ότι αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου

Αναπτυξιακή Ψυχολογία

- Η μελέτη της συνέχειας και της αλλαγής στη διάρκεια του ανθρώπινου βίου
- Σωματική ανάπτυξη
- Κοινωνική-Συναισθηματική ανάπτυξη
- Γνωστική ανάπτυξη
- Γλωσσική ανάπτυξη
- Ανάπτυξη προσωπικότητας

Ερωτήματα Αναπτυξιακής Ψυχολογίας

- Πηγές ανάπτυξης
 - Γενετικοί ή Περιβαλλοντικοί παράγοντες
- Πορεία ανάπτυξης
 - Ποιοτικές ή Ποσοτικές αλλαγές

Θέματα ορισμού

- Ωρίμανση: μία διαδικασία ανάπτυξης ακολουθεί μία καλά προκαθορισμένη πορεία που βασίζεται σε βιολογικούς παράγοντες (π.χ. Κινητική ανάπτυξη)
- Χρονική ακολουθία/Ρυθμός ανάπτυξης
- Κρίσιμη περίοδος: περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας ένας οργανισμός πρέπει να δεχθεί συγκεκριμένα περιβαλλοντικά ερεθίσματα έτσι ώστε να καταστεί δυνατόν να αναπτυχθούν ομαλά ορισμένες ψυχολογικές λειτουργίες (π.χ. Οπτικό σύστημα γάτας, Hubel & Wiesel)

Άρση σαγονιού

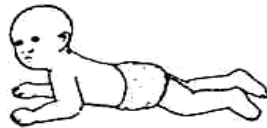
Άρση στήθους

Κάθεται
υποβασταζόμενο

Κάθεται
μόνο του



1ος μήνας



2ος μήνας



4ος μήνας



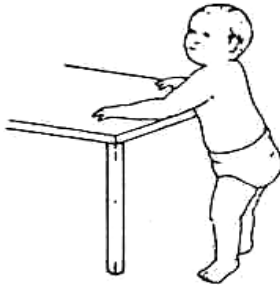
7ος μήνας

Στέκεται
υποβασταζόμενο



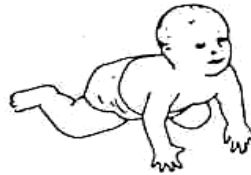
8ος μήνας

Σκέκεται στηρι-
ριζόμενο σε έπιπλα



9ος μήνας

Έρπει



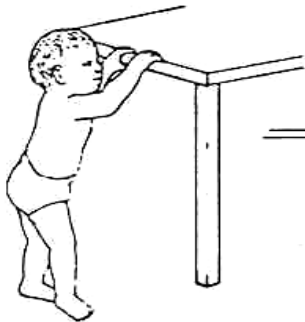
10ος μήνας

Περπατά
οδηγούμενο



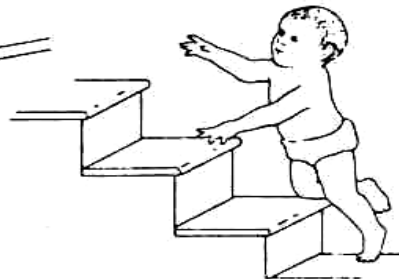
11ος μήνας

Ανασηκώνεται στη-
ριζόμενο σε έπιπλα



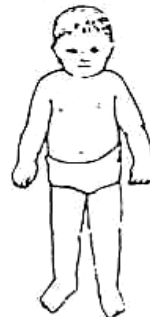
12ος μήνας

Ανεβαίνει
σκαλοπάτια



13ος μήνας

Στέκεται
όρθιο



14ος μήνας

Περπατάει
μόνο του



15ος μήνας

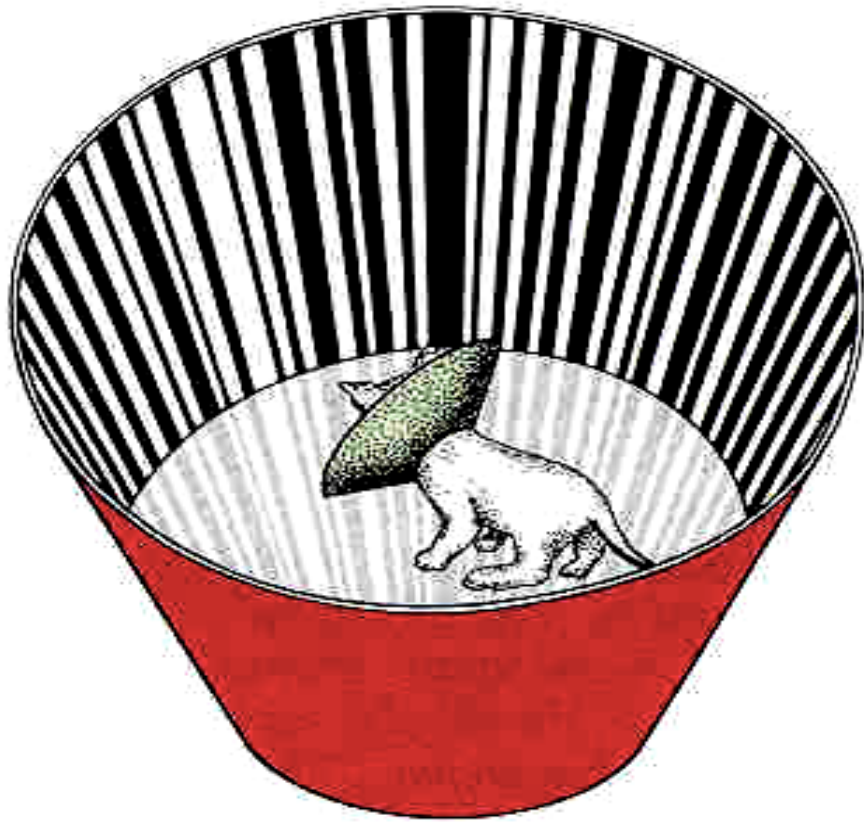
Κινητική ανάπτυξη

- Η εμφάνιση της ικανότητας του ατόμου να εκτελεί μία σωματική δράση/ ενέργεια.
- Η κινητική ανάπτυξη των παιδιών ακολουθεί μια καλά καθορισμένη πορεία.

Θέματα ορισμού

- Ωρίμανση: μία διαδικασία ανάπτυξης ακολουθεί μία καλά προκαθορισμένη πορεία που βασίζεται σε βιολογικούς παράγοντες (π.χ. Κινητική ανάπτυξη)
- Χρονική ακολουθία/Ρυθμός ανάπτυξης
- Κρίσιμη περίοδος: περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας ένας οργανισμός πρέπει να δεχθεί συγκεκριμένα περιβαλλοντικά ερεθίσματα έτσι ώστε να καταστεί δυνατόν να αναπτυχθούν ομαλά ορισμένες ψυχολογικές λειτουργίες (π.χ. Οπτικό σύστημα γάτας, Hubel & Wiesel)

Η ανάπτυξη της όρασης σε ελεγχόμενο περιβάλλον



Στο πείραμα αυτό, γατάκια μεγάλωναν στο σκοτάδι από τη γέννησή τους μέχρι την ηλικία των 2 εβδομάδων. Μετά τοποθετούνταν σε αυτό το σωλήνα για πέντε ώρες την ημέρα και τον υπόλοιπο καιρό έμεναν στο σκοτάδι. Το γατάκι είναι πάνω σε μια διαφανή πλατφόρμα από Plexiglass και ο ριγωτός σωλήνας εκτείνεται πάνω και κάτω από αυτό. Φοράει ένα περιλαίμιο το οποίο εμποδίζει τη θέα του σώματος και αποτρέπει την περιστροφή του κεφαλιού. Τα γατάκια δεν φαίνεται να δυσανασχετούν με αυτή την κατάσταση. Πέντε μήνες μετά τα γατάκια μπορούσαν να δούνε κάθετες ρίγες πολύ καλά, αλλά ήταν ουσιαστικά τυφλά στις οριζόντιες ρίγες. Επιπλέον μονοκυτταρική καταγραφή βρήκε πολύ λίγα κύτταρα στους φλοιούς τους που αντιδρούσαν σε οριζόντιες ρίγες.

Θεωρίες Ανάπτυξης

Jean Piaget

- Γενετική επιστημολογία:
πειραματική μελέτη της
προέλευσης της γνώσης
- Κονστρουκτιβισμός:
Οικοδόμηση της γνώσης σε
μία διαρκή προσαρμογή με
το περιβάλλον
- Παιδί: ενεργητικός
μηχανισμός που
αλληλεπιδρά με περιβάλλον



Η θεωρία του Piaget για τη γνωστική ανάπτυξη

- Γνωστική ανάπτυξη: βαθμιαίες, κανονικές αλλαγές μέσω των οποίων οι γνωστικές διεργασίες γίνονται πιο σύνθετες και εξελιγμένες
- Γνωστικό σχήμα: οργανωμένο σχέδιο δράσης ή σκέψης που χρησιμοποιεί κάποιο άτομο για να ανταπεξέλθει σε μία κατάσταση
- Προσαρμογή: διαδικασία κατάλληλης τροποποίησης των σχημάτων σε ανταπόκριση προς το περιβάλλον
 - Αφομοίωση: η διαδικασία με την οποία τα βρέφη/παιδιά εφαρμόζουν τα γνωστικά τους σχήματα σε νέες καταστάσεις
 - Συμμόρφωση: η διαδικασία με την οποία τα βρέφη τροποποιούν τα σχήματά τους υπό το φως νέων δεδομένων
- Εξισορρόπηση: αποκατάσταση ισορροπίας μεταξύ τρέχουσας αντίληψης και νέων εμπειριών

Έννοια	Ορισμός
Ισορροπία	Αρμονία ανάμεσα στα σχήματα και τις εμπειρίες ενός ατόμου (αντικείμενα που πετούν «πουλιά»)
Αφομοίωση	Προσπαθεί να προσαρμοστεί στη νέα εμπειρία ερμηνεύοντάς τη με τα σχήματα που ήδη έχει (αεροπλάνο = πουλί)
Συμμόρφωση	Τροποποιεί τα υπάρχοντα σχήματα για να ερμηνεύσει καλύτερα τη νέα εμπειρία (γνωστική σύγκρουση: δεν έχει πούπουλα και δεν κουνάει φτερά – δίνεται νέο όνομα)
Προσαρμογή	Προσαρμόζει το γνωστικό σχήμα στα νέα δεδομένα
Οργάνωση	Αναδιαμορφώνει τα υπάρχοντα σχήματα σε νέες πολυπλοκότερες δομές (ιεραρχία)

Παράδειγμα γνωστικής ανάπτυξης

Στάδια Γνωστικής Ανάπτυξης

Στάδιο	Χαρακτηριστικά
Αισθησιοκι- νητικό (γέννηση - 2)	Το βρέφος βιώνει τον κόσμο μέσω των κινήσεων και των αισθήσεων. Αναπτύσσει γνωστικά σχήματα και διαφοροποιεί τον εαυτό του από τους άλλους. Αρχίζει να δρα σκόπιμα, από αντανακλαστική συμπεριφορά παρουσιάζει συμπεριφορά κατευθυνόμενη από στόχους. Εμφανίζει ενδείξεις ότι αντιλαμβάνεται ότι τα πράγματα συνεχίζουν να υπάρχουν ακόμα και όταν δεν είναι ορατά.
2. Προενοιο- ολογικό (2 - 7)	Το παιδί αποκτά κινητικές δεξιότητες. Μαθαίνει να χρησιμοποιεί τη γλώσσα και να αναπαριστά τα αντικείμενα με εικόνες και λέξεις. Η σκέψη του είναι εγωκεντρική.
3. Συγκεκριμέ- νων λογικών ενεργειών (7 -11)	Μπορεί να σκέφτεται λογικά για τα αντικείμενα και τα γεγονότα. Κατανοεί τη διατήρηση φυσικών ιδιοτήτων: του αριθμού (6 ετών), της μάζας (7 ετών) και του βάρους (9 ετών).
4. Τυπικών λογικών ενεργειών (11 - ...)	Μπορεί να σκέφτεται λογικά για αφηρημένες έννοιες και να ελέγχει τις υποθέσεις συστηματικά. Αρχίζει να ενδιαφέρεται για υποθετικά, μελλοντικά και ιδεολογικά προβλήματα.

Lev Semionovich Vygotsky

- Επίδραση Ιστορικού και Πολιτισμικού Πλαισίου
- Επίδραση Συμβολικών Συστημάτων: Τα σύμβολα που δημιουργούν οι πολιτισμοί για να βοηθούν τους ανθρώπους να σκέφτονται, να επικοινωνούν και να επιλύουν προβλήματα.
 - Γλώσσα
 - Σύστημα γραφής
 - Αριθμητικό σύστημα

Ανώτερες και Κατώτερες Ψυχολογικές Λειτουργίες

$E \rightarrow A$

Κατώτερες Ψυχολογικές
Λειτουργίες



Άμεσες Αντιδράσεις σε
ερεθίσματα

$E \rightarrow (\text{Σύμβολο}) \rightarrow A$

Ανώτερες Ψυχολογικές
Λειτουργίες



Διαμεσολαβητικές Αντιδράσεις
σε ερεθίσματα

- Αρχικά οι ανθρώπινες ψυχολογικές λειτουργίες είναι άμεσες αντιδράσεις σε ερεθίσματα του περιβάλλοντος.
- Η ανάπτυξη που συντελείται σε ένα κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον προσφέρει στον άνθρωπο συμβολικά συστήματα τα οποία διαμεσολαβούν στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος και προκαλούν έμμεσες ψυχολογικές αντιδράσεις.

Σύγχρονες Θεωρίες

- Αμφισβητείται η ακολουθία των σταδίων
 - Δεν υπάρχει ενασχόληση με τη πρόβλημα του χαρακτηρισμού των πιθανών σταδίων ανάπτυξης της σκέψης
- Θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών
 - Ποσοτικές αλλαγές και όχι ποιοτικές
- Θεωρίες ανάπτυξης ανά εξειδικευμένο πεδίο γνώσης
 - Ανάπτυξη των γνώσεων σε συγκεκριμένους τομείς γνώσης (βιολογία, φυσική, μαθηματικά, ...)

Θεωρίες Επεξεργασίας Πληροφοριών

- Έμφαση στο ρόλο των περιορισμών της επεξεργασίας, των στρατηγικών για την αντιμετώπιση των περιορισμών και της γνώσης για το επιπλέον περιεχόμενο
- Έμφαση στην ανάλυση της αλλαγής και στη συμβολή της αδιάκοπης γνωστικής δραστηριότητας σε αυτή την αλλαγή
- Η κατανόησή μας για το πώς σκέφτονται τα παιδιά μπορεί να εμπλουτιστεί από τη γνώση του πώς σκέφτονται οι ενήλικοι
 - Αναλογία νου-υπολογιστή

Διεργασίες - Μηχανισμοί

- Τέσσερεις μηχανισμοί συμβάλλουν στη γνωστική ανάπτυξη
 1. Κωδικοποίηση
 2. Αυτοματοποίηση
 3. Γενίκευση
 4. Ανάπτυξη στρατηγικών
- Γενική αρχή θεωριών επεξεργασίας πληροφοριών: Όλοι οι μηχανισμοί λειτουργούν μαζί ή ανεξάρτητα για την βελτίωση της σκέψης των παιδιών

Γνωστική ανάπτυξη κατά πεδίο

- Προνομιούχα πεδία: Γνωστικά πεδία που αναφέρονται σε εξειδικευμένους τύπους πληροφοριών, απαιτούν ειδικά σχεδιασμένες μορφές συλλογισμού και φαίνεται να έχουν εξελικτική σημασία για το ανθρώπινο είδος
 1. Το πεδίο της φυσικής – Διαισθητική φυσική (σύνολο καθημερινών ιδεών για το πώς λειτουργεί ο κόσμος)
 2. Το πεδίο της βιολογίας – Διαισθητική βιολογία (σύνολο ιδεών για τις βιολογικές διεργασίες που βασίζεται στον διαχωρισμό έμψυχων – άψυχων όντων)
 3. Το πεδίο της ψυχολογίας – Διαισθητική ψυχολογία (πρώιμη κατανόηση για τη σχέση ανάμεσα σε ψυχική κατάσταση και συμπεριφορά)

Χαρακτηριστικά

- Διαφορετική οντολογία
- Διαφορετικοί μηχανισμοί
- Συνεκτικά γνωστικά συστήματα – «Θεωρίες»
 - Δεν δηλώνει ένα αδιαμφισβήτητο και καλοσχηματισμένο σύστημα, κοινώς αποδεκτό από μία κοινότητα, όπως είναι η επιστημονική θεωρία, αλλά έναν τρόπο οργάνωσης επιμέρους γνώσεων σε ένα συνεκτικό σώμα το οποίο μπορεί να δώσει απαντήσεις σε προβλήματα

Ψυχαναλυτική Θεωρία

- Sigmund Freud (1856-1939)
- Οι άνθρωποι είχαν ασυνείδητα κίνητρα που είχαν απωθήσει από τη συνειδητή κατάσταση
- Η ανθρώπινη εξέλιξη είναι μία διαδικασία συγκρούσεων μεταξύ των τριών μερών της προσωπικότητας
 - Εκείνο – Εγώ - Υπερεγώ
- Ωριμη προσωπικότητα:
 - Το Εκείνο διαβιβάζει βασικές ανάγκες,
 - Το Εγώ χαλιναγωγεί το παρορμητικό Εκείνο και βρίσκει ρεαλιστικές μεθόδους για την ικανοποίηση των αναγκών
 - Το Υπερεγώ κρίνει τις στρατηγικές του Εγώ

Erik Erikson (1902-1994)

- Η Ψυχολογική ανάπτυξη του ανθρώπου συνεχίζεται μέχρι τη γεροντική ηλικία
- 8 στάδια – 8 ηλικίες – 8 ψυχοκοινωνικές κρίσεις
- Σε κάθε στάδιο της ζωής ο άνθρωπος πρέπει να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές πραγματικότητες ώστε να προσαρμοστεί με επιτυχία σε αυτό και να εκδηλώσει μία φυσιολογική δομή ανάπτυξης.

Στάδια ανάπτυξης κατά τον Erikson (1/2)

Ηλικία	Στάδιο ή ψυχοκοινωνική κρίση	Σημαντικά γεγονότα ή κοινωνικές επιρροές
Από γέννηση έως 1ο έτος	Βασική αλήθεια έναντι έλλειψης εμπιστοσύνης	Τα παιδιά να μάθουν να εμπιστεύονται τους άλλους για βασικές ανάγκες. Το πρόσωπο που φροντίζει το νήπιο είναι ο κοινωνικός παράγοντας κλειδί και πρέπει να είναι συνεπής για να μην θεωρήσει το παιδί τον κόσμο επικίνδυνο μέρος.
1ο έως 2ο έτος	Αυτονομία έναντι ντροπής & αμφιβολίας	Τα παιδιά να μάθουν να είναι αυτόνομα. Αδυναμία αυτονομίας δημιουργεί αίσθηση ντροπής. Οι γονείς είναι ο σημαντικός κοινωνικός παράγοντας.
3ο έως 6ο έτος	Πρωτοβουλία έναντι ενοχής	Το παιδί παίρνει πρωτοβουλίες και αναλαμβάνει στόχους παίζοντας το ρόλο των ενηλίκων και καμία φορά ερχεται σε σύγκρουση με τους ενήλικες. Αυτό προκαλεί ενοχές. Η οικογένεια είναι ο κοινωνικός παράγοντας κλειδί.
6ο έως 12 έτος	Φιλοπονία έναντι κατωτερότητας	Τα παιδιά εάν είναι φιλόπινα αναπτύσσουν δεξιότητες σε κοινωνικό επίπεδο και στο σχολείο. Έτσι αυτοεπιβεβαιώνονται. Στην αντίθετη περίπτωση έχουν αισθήματα κατωτερότητας. Δάσκαλοι και συνομήλικοι είναι σημαντικοί κοινωνικοί παράγοντες.
12ο έως 20ο έτος	Ταυτότητα έναντι σύγχυσης ρόλων	Οι έφηβοι (πλέον) να αποκτήσουν κοινωνική και επαγγελματική ταυτότητα. Σε αντίθετη περίπτωση παραμένουν σε σύγχυση σχετικά με τους ρόλους που πρέπει να διαδραματίσουν ως ενήλικοι. Οι συνομήλικοι και ηγετικά πρότυπα είναι οι σημαντικότεροι κοινωνικοί παράγοντες.

Στάδια ανάπτυξης κατά τον Erikson (2/2)

Ηλικία	Στάδιο ή ψυχοκοινωνική κρίση	Σημαντικά γεγονότα ή κοινωνικές επιρροές
20ο έως 40ο έτος	Οικειότητα έναντι απομόνωσης	Ικανότητα δημιουργίας σχέσεων και φιλίας με άλλα άτομα. Η ανικανότητα προκαλεί αισθήματα μοναξιάς και απομόνωσης. Κοινωνικοί παράγοντες είναι στενοί φίλοι, σύζυγοι, εραστές.
40ο έως 65ο έτος	Παραγωγικότητα έναντι στασιμότητας	Οι ενήλικοι να γίνουν παραγωγικοί στον εργασιακό τομέα και να αναθρέψουν τις οικογένειές τους. Στην αντίθετη περίπτωση περιέρχονται σε στασιμότητα και γίνονται εγωκεντρικοί. Σύζυγος, παιδιά και πολιτισμικά πρότυπα οι σημαντικότεροι κοινωνικοί παράγοντες.
Γηρατειά	Ακεραιότητα του Εγώ έναντι απόγνωσης	Ο απολογισμός των εμπειριών (ιδιαίτερα των κοινωνικών) σηματοδοτούν το νόημα της ζωής που πέρασε κάποιος και αν ήταν ευτυχισμένη, ή ανούσια και γεμάτη απραγματοποίητους στόχους.

	Ζήτημα	
Θεωρία	Φύσης/ Ανατροφής	Συνέχειας/ Ασυνέχειας
Κονστрукτιβιστική θεωρία	Φύση & ανατροφή	Ασυνέχεια
Κοινωνικοπολιτισμική θεωρία	Φύση & ανατροφή	Συνέχεια & Ασυνέχεια
Θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών	Φύση & ανατροφή	Συνέχεια
Θεωρίες προνομιούχων πεδίων	Φύση & ανατροφή	Συνέχεια
Ψυχοδυναμικές θεωρίες	Φύση & ανατροφή	Ασυνέχεια